

УДК 378.147

**О. В. Пеньов, к.т.н., доцент, В. В. Черкун, к.т.н., доцент,
О. О. Парахін, ст. викладач**

Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

ДУАЛЬНА СИСТЕМА ОСВІТИ ЯК ОСНОВА ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Анотація. У статті розглядається досвід дуальної освіти у Германії, а також актуальність, перспективи та переваги такої освіти в Україні. Наведені та узагальнені відмінності між традиційною та дуальною системами навчання.

Ключові слова: аграрна освіта, принципи дуальної системи освіти, заклад вищої освіти, кадровий потенціал.

Постановка проблеми. Сучасна трансформація соціального, культурного та економічного простору України неминуче впливає на освіту, у тому числі й на вищу. Існує низка невирішених проблем, які загострюються внаслідок складних економічних умов, у яких опинилися ЗВО. Ринок праці диктує необхідність перегляду традиційних підходів у системі освіти [1]. Пошук нових підходів до системи вищої освіти дозволить забезпечити якісну підготовку висококваліфікованих кадрів у різних областях життєдіяльності.

Як засвідчує досвід, проблема підбору кадрів для підприємств, у тому числі сільськогосподарських, є однією з ключових, оскільки цінності і компетенції новообраних фахівців напряму визначають результат їхньої діяльності. Але поряд з цим дуже часто доводиться чути про те, що навіть жорсткий конкурсний відбір не гарантує стовідсоткового якісного добору кадрів, адже мотивація, компетентність, та, головне, фахові знання можуть бути дуже різними, а завдання, які стоять перед фахівцями, щоденні, рутинні, абсолютно реальні та складні. Усунути існуючі недоліки в системі кадрового забезпечення сільськогосподарського виробництва дозволяє фахова освіта, що здійснюється за дуальною формою навчання.

Аналіз досліджень і публікацій. На наш погляд, забезпеченість кадрами слід вивчати в кількісному та якісному аспектах. Ми вважаємо, що необхідно акцентувати увагу на якісному аспекті, та зробимо спробу розгляду можливих траєкторій вдосконалення освітнього рівня спеціалістів, яким умовам відповідає дуальна система освіти.

Питання впровадження дуальної освіти були розкриті в багатьох працях вітчизняних та закордонних авторів: У. Бека, Х. Беннера, І. Акімової, В. Землянського, А. Кея, Є. Терещенкова та багатьох інших.

Досвід розвитку освітніх систем таких країн, як Японія, Німеччина, Велика Британія, Швеція, вказує на необхідність інтеграції освітнього процесу

та практики, яка є основою високоякісної підготовки кваліфікованих фахівців. Однак, питання впливу дуальної освіти на підвищення якості кадрового потенціалу, залишається малодослідженим.

Формулювання цілей статті. В статті розглядаються основні аспекти дуальної освіти у ВНЗ України, досліджуються деякі аспекти специфіки дуального навчання аграрних закладів, акцентується увага на ролі ринку та компаній-роботодавців в підготовці кадрів з урахуванням досвіду Німеччини.

Основна частина. Дуальна система освіти впроваджена майже в 60 країнах світу. Німеччина стала першою країною, яка використовує принципи дуальної системи освіти. Власне кажучи, саму систему дуальної освіти і було винайдено та апробовано вперше у Німеччині [2, 3]. Здійснення учбового процесу тут йде шляхом синтезу виробничої діяльності у якості стажера (учня) та вивчення теоретичної частини в освітньому закладі. Крім того, відбувається поетапне ускладнення учбових та практичних задач. Дуальна система освіти дає можливість студенту відразу влаштуватися на роботу.

В Німеччині майже дві третини учнів дуальної системи освіти проходять навчання на середніх та великих підприємствах. Німецькі підприємства щорічно укладають більш ніж пів мільйони угод з професійної освіти. Інвестиції у такі види освіти складають більше 30 млрд. євро, а це становить більше половини від загальної суми витрат. Німецька освіта передбачає заключення тристоронньої угоди між підприємством, учнем та ВНЗ. Ці документи видаються та реєструються торгівельно-промисловими палатами. Більше половини свого часу учні проводять на виробництві. Підприємство виплачує компенсацію інструкторам. Студенти отримують 300-800 євро в місяць. Після екзамену студент отримує три свідоцтва: від підприємства, навчального закладу та свідоцтво про професію від торгівельно-промислової палати [3].

Навчання суворо відповідає Переліку професій. Крім того, назва професій, сукупність знань, вмінь та навичок, необхідних учням по кожній з професій, а також типовий учбовий план та підсумкові атестаційні вимоги розробляються та узгоджуються з міністром освіти та науки сумісно з міністрами конкретних галузей промисловості. Розроблені документи є правовою основою та носять обов'язковий характер. Крім того, держава намагається компенсувати витрати підприємства на професійну освіту. Більшість підприємств за допомогою дуальної освіти забезпечують себе кваліфікованими кадрами, які відповідають сучасним вимогам роботодавців, що дозволяє економити на витратах при пошуку, підборі та адаптації співробітників.

Концепція дуальної освіти, яку вже зараз практикують в Україні, взяла за основу німецьку модель. На жаль, Українська держава постійно готує кваліфікованих спеціалістів або за рахунок власного фінансування, або за рахунок тих, хто навчається у ВНЗ [4]. Організації, фірми, підприємства не здатні та не готові витратити кошти на освіту. Безперечно, що вітчизняні напрями систем дуальної підготовки фахівців не дуже будуть відрізнятися від

закордонних, однак, визначення переліку напрямів підготовки та вибір відповідаючого йому змістовного наповнення повинні базуватися на прогностичному аналізі та враховувати українські реалії, українську специфіку.

Під дуальною системою підготовки спеціалістів ми розуміємо деяку інноваційну траєкторію організації вищої освіти, яка включає в себе чітко скоординовану взаємодію освітнього закладу та виробничих підприємств (організацій), спрямовану на підготовку спеціалістів конкретного профілю, з рівнем, який є необхідним роботодавцю. До основних принципів, що лежать в основі системи дуальної освіти, відносяться: паритетність гуманістичних та ціннісних орієнтирів, компетентнісний підхід, становлення та розвиток професійної діяльності та соціально-професійних відносин.

Треба відмітити й різницю між дуальною та традиційною системами підготовки (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняння дуальної та традиційної систем підготовки фахівців

Традиційна система	Дуальна система
Більше 70 % занять – теоретичні, проходить у ВНЗ	Основа навчання - практичні заняття безпосередньо на підприємстві
Часто виробнича практика не відповідає запитам роботодавців	Виробнича практика максимально наближена до реальних умов
Студент може отримувати стипендію, але вона нижче прожиткового мінімуму	Під час навчання студент отримує конкурентну зарплатню від підприємства
Після завершення навчання немає достатнього практичного досвіду	Студент отримує реальний професійний досвід, який може записати в своє резюме
Частіше всього, заняття проводять фахівці-теоретики	Можливість проходити навчання у спеціалістів-практиків
Учбова програма частіше за все складається спеціалістами-теоретиками, програми можуть довго не актуалізуватись	Підприємства можуть впливати на учбову програму, вносити зміни та запропоновувати актуальну інформацію
Тематика курсових (дипломних) робіт частіш за все відірвана від реальних потреб виробництва	Курсові роботи зорієнтовані на вирішення реальних практичних задач на підприємстві

Крім того, при реалізації дуальної підготовки фахівців слід враховувати, що в українських ЗВО слабко розвинутий індивідуальний підхід до організації навчання, який передбачає розробку освітньої траєкторії для конкретного студента, який навчається. Процес навчання вибудовується з опорою на групу студентів. Ми вважаємо, що для використання індивідуалізованої системи

дуальної підготовки необхідно:

- задіяти дистанційне навчання (що дозволить індивідуалізувати учбовий процес);
- сформувані такі групи студентів, які вивчають у даний часовий проміжок однойменні дисципліни.

За допомогою німецьких партнерів та міністерства закордонних справ Німеччини наразі відкрита нова програма «Пілотний проект дуального вищої освіти в Україні». Групою українських підприємств «Гідросила ГРУП» (з якою тісно співпрацює кафедра технології конструкційних матеріалів Таврійського державного агротехнологічного університету ім. Дмитра Моторного), «Ельворті ГРУП» та виставковою компанією «АгроЕкспо» вже протягом майже трьох років спільно з Економіко-технологічним інститутом імені Роберта Ельворті проводиться експеримент в області вищої дуальної освіти. Як сказав Павло Штутман, голова Наглядових рад. ПрАТ «Гідросила ГРУП» та ПрАТ «Ельворті ГРУП» «Існує розрив між вищою школою з однієї боку та вимогами економіки – з іншого. Нам потрібно працювати, щоб наблизити рівень університетів до рівня економіки. В епоху глобалізації кордони відкриті, ми змушені конкурувати на світових ринках. Виживають лише ті, хто відповідає світовому рівню. Тому роботодавці шукають, як отримати кадри, які теж відповідають вимогам світового ринку праці. Один із варіантів адекватної відповіді на ці виклики - дуальна освіта, яка дає змогу студенту з першого дня навчання бачити реальне підприємство, а університет націлений на тісний контакт з роботодавцем. Вони спільно вдосконалюють навчальні програми й ведуть постійний діалог. І це, в тому числі, спосіб контролю бюджетних витрат на освіту».

На спільному «круглому столі», який нещодавно відбувся з представниками цих груп та керівниками провідних вищих технічних навчальних закладів, були сформульовані основні завдання дуального навчання, якими є [5]:

- зміцнення та удосконалення практичної складової освітнього процесу зі збереженням достатнього рівня теоретичної підготовки, що забезпечує дотримання стандартів освіти;
- підготовка кадрів, які максимально відповідають сучасним вимогам ринку праці та роботодавців;
- підвищення мотивації студентів до отримання кваліфікації (спеціальності) та можливості працевлаштування;
- підвищення професійної мобільності та конкурентоздатності випускника на ринку праці;
- забезпечення взаємозв'язку, взаємопроникнення та взаємовпливу різних систем (наука та освіта, наука і виробництво), які дозволять вносити якісні зміни в систему освіти;
- сприяння адаптації здобувачів освіти до умов виробництва.

Висновки. Таким чином, на підставі вище сказаного, слід констатувати, що основна змістовна концепція дуальної системи освіти базується на

посиленні практичної спрямованості при підготовці спеціалістів через синтезування учбового та виробничого процесів, що суттєво збільшує можливість професійної мобільності випускників ЗВО. Однак, при реалізації дуальної підготовки слід пам'ятати про принципові зміни, необхідні при організації учбової діяльності, необхідності адекватного інтегрування та чергування теоретичної та практичної складових під час всього періоду навчання. Крім того, дуальна система освіти, на наш погляд, є дієвим та гнучким механізмом, який дозволить готувати висококваліфіковані кадри, затребувані у сучасних умовах ринкової економіки підприємствами різних сфер діяльності. Про ефективність дуального навчання ми ще скажемо після того, як ці студенти отримають дипломи, і можна буде побачити якість їхньої підготовки, але те, що в вишах де є дуальне навчання мотивація студентів є зовсім іншою, ніж у традиційних, а також в ап'юрі там не може бути місця для корупції, вселяє надію на успіх цієї інновації.

Список використаних джерел.

1. Дуальна освіта. Міністерство освіти і науки України: офіційний сайт. 2018. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/dualna-osvita>
2. Хюфнер К. Управління та фінансування вищої освіти в Німеччині. Вища школа. 2005. №6. С.97-117.
3. Абашкіна Н.В. Принципи розвитку професійної освіти в Німеччині: монографія. К.: Вища школа, 1998. 207 с.
4. Сушко О.В. Проблеми організації самостійної роботи студентів у ВНЗ засобами інформаційних технологій. «Удосконалення освітньо-виховного процесу в закладі вищої освіти»: Зб. наук.-метод. праць. ТДАТУ. Мелітополь, 2019. Вип. 22. С. 45-53.
5. Аналітичний звіт про круглий стіл «Чи стане дуальна освіта «світлом в кінці тунелю» для закладів вищої та професійної (професійно-технічної освіти) в Україні?». «Освітня політика», опубліковано 27.12.2018. URL: <http://education-ua.org/ua/component/content/article/11-podiji/1297-analitichnij-zvit-pro-kruglij-stil-chi-stane-dualna-osvita-svitlom-v-kintsi-tunelyu-dlya-zakladiv-vishchoji-ta-profesijnoji-profesijno-tekhnichnoji-osviti-v-ukrajini>

O. Peniov., B. Cherkun. O. Parakhin. The dual education system as the basis for training specialists.

Summary. The article discusses the experience of dual education in Germany, as well as the relevance, prospects and advantages of such education in Ukraine. A comparative analysis between traditional and dual learning systems is provided.

Key words: agricultural education, principles of the dual education system, higher educational institution, human resources.